

הפודקאסט של החוג להיסטוריה- פרק 5 נמרוד טל

נמרוד: מערכת החינוך תמיד התיישרה לפי המשימה ששמה בפניה החברה. שנות ה-50 זה לייצר פה חברה קוהרנטית, וככה מונוליטית (אחידה), שנות ה-80 חברה מדעית, וגוונים ניאו-ליברליים, יש פה איזושהי אמירה פתאום, שעומדת השרה מול כל החברה הישראלית, ומול כל מה שקורה, ואמרת לא אנחנו לא משרתים של אף אדון, אנחנו עושים חינוך, אם אני עוצר פה זה נשמע טוב.

אוהד: "החוג להיסטוריה" פודקאסט בהפקת המרכז לחדשנות ועיצוב למידה סמינר הקיבוצים,

מגיש: ד"ר אמנון יובל עורך: אוהד כץ

אמנון: שלום לכם, אני ד"ר אמנון יובל, ואתם בפודקאסט "החוג להיסטוריה" הפודקאסט שבו אני מראיין בכל פעם היסטוריון או היסטוריונית, קולגות שלי מהחוג להיסטוריה בסמינר הקיבוצים, על תחום המחקר וההוראה שלהם, והיום התחום שנדבר עליו, הוא תחום שמשלב מעצם ההגדרה שלו היסטוריה והוראה, התחום יהיה היסטוריה של הוראת היסטוריה בישראל, והאורח שלנו לצורך השיחה הזאת הוא ד"ר נמרוד טל. היי נמרוד.

נמרוד: היי איזה כיף.

אמנון: אז עוד רגע אנחנו חוזרים אליך, אני אגיד כמה מילים על נמרוד כדי שנכיר אותו. אז חוץ מללמד בחוג להיסטוריה בסמינר הקיבוצים, ד"ר נמרוד טל הוא גם מנהל המכון הישראלי לחינוך היסטורי, וגם היסטוריון של ארצות הברית, היום אנחנו נדבר אתו לא על ארצות הברית, אלא כאמור על התחום של ההיסטוריה, של הוראת היסטוריה. שמחים שאתה פה.

נמרוד: היי נעים מאוד. איזה כיף. תודה.

אמנון: אז שאלה שאולי אני אתחיל איתה, היא שאלה טיפה אישית, כהיסטוריון לחקור את ההיסטוריה של הוראת היסטוריה, באיזשהו אופן זה קצת לחקור את עצמך,

נמרוד: כן נכון ואני זה נושא שמאוד מעניין אותי במשך די הרבה זמן, אבל לא מההתחלה, כלומר, אני התחלתי לעסוק בהיסטוריה, זה התחיל לעניין אותי בנערותי, ודי מוקדם והתגלגלתי כמו רבים מאיתנו לתואר ראשון, וראיתי כי טוב, ומאוד אהבתי את המקצוע, ונהניתי ועשיתי אותו, וגם ההכשרה היא כזו, נכון, היא הכשרה תוך כדי, אתה עושה ועושה, ואז כותב את המחקר הגדול שמכניס אותך לעולם הזה של הדוקטורט, בעצם לא רק בשנים האחרונות, כבר די הרבה, אבל רק האחרונות, רגע עצרתי לחשוב קצת יותר על הטבע של המקצוע הזה, ועל מה זה הדבר הזה, ומאיפה הוא בא, ומה היא ההיסטוריה שלו, קצת אם תרצה על הפילוסופיה של ההיסטוריה, שזה כמובן המון מחקר, וזה לא תחום המחקר שלי, כמו משהו שמעניין אותי מאוד, נוכח היום גם במחקר וגם בהוראה שלי, אם תרצה נדבר על זה אחר כך, אבל אני חושב שחשיפה של הנחות המוצא, או הרעיונות שמאחורי החשיבה ההיסטורית, הם מעניינים ורלוונטיים, גם לחוקרים גם לפרחי הוראה, ולציבור מעניין.

אמנון: בלב הסוג הזה של המחקר, שאתה מדבר עליו נמצא מושג חינוך היסטורי, אולי תוכל בתור ככה נקודת פתיחה קצת להסביר לנו על מה מדובר, כי מצד אחד זה נשמע אינטואיטיבי ברור מאליו, ומצד שני קצת אניגמטי.

נמרוד: אז כן, אז חינוך היסטורי, הסיבה שהוא אני חושב, הסיבה שהוא נשמע אינטואיטיבי, זה כי הרבה פעמים הוא נשמע כמו חלופה, מילה נרדפת כמעט להוראת היסטוריה, כמו שאנחנו רגילים לחשוב עליה, מערכת החינוך, בתי ספר, כיתות, תוכניות לימוד, שבעצם מדובר בתחום שצמח נגיד, ב-3, 4 העשורים האחרונים, כתחום אקדמי נפרד, שהוא משלב ככה נקודת המפגש שבין היסטוריה דיסציפלינרית, מחקר, היסטוריה, וכן הלאה, חינוך, ופה ושם

פסיכולוגיה חינוכית, וכן הלאה, אבל מפה לשם, הוא כבר צמח למקצוע בפני עצמו, ואז כמו כל דבר צמחו לו גם ריבוי של הגדרות, מה זה בדיוק חינוך היסטורי? אחד הדברים שחוקרים בתחום עושים, זה לנסות להגדיר את הדבר עצמו, ואני חושב שבשביל הגדרה ככה שאולי אני עובד אתה, ואולי היא תהיה מעניינת ויחסית נוחה להסבר, 2 דברים ככה עולים לי בראש, את ההגדרות שהן לא בהכרח מוציאות, האחת את השנייה. אחת, זה שחינוך היסטורי פה אני נקלע בדברים של פרופסור איל נווה, שהוא חוקר מוביל בתחום הזה בארץ, אומר חינוך היסטורי, זה בעצם מה שקורה להיסטוריה מהרגע שהיא יוצאת מהאקדמיה, מהרגע שהיא יוצאת מהמחקר ההיסטורי, במרכאות "הטהור" הזה שאמור להיות מדעי, חסר פניות, מבוסס מקורות, והופכת להיות משהו ציבורי, הופכת להיות מאין מטבע עובר לסוחר, אז איזשהו משהו שהציבור מתעסק אתו, זה קורה במוזאונים, זה קורה בטלוויזיה, זה קורה בעיתונות, זה קורה בתרבות פופולרית כזו או אחרת, קולנוע כמובן, וזה הופך למשהו שימושי, הגדרה שאני מאוד מתחבר אליה. הגדרה נוספת, ואני עושה את זה בקיצור, שחינוך היסטורי, זה בעצם התהליך שמעצב את האוריינטציה שלנו, או את הגישה שלנו לזמן. אם אני רגע משווה את זה רגע לחינוך סביבתי, אז חינוך סביבתי זה הדבר הזה שרגע ממצב אותנו בתוך המרחב, מה היחס שלנו למרחב שלה, לטבע, למרחב הפיזי, אז החינוך ההיסטורי עושה דבר דומה ביחס לזמן, מה המקום שלנו בזמן, מה היחס שלנו לעבר, אנחנו ממשיכי העבר, מחייב אותנו העבר ההווה והעתיד מחוברים זה לזה, ומה נגזר כפעולה מתוך ההבנה שלנו את מקומנו ביחס לזמן נכון.

אמנון: אז אתה מדבר על חינוך היסטורי, כמשהו שהוא כל מה שיוצא מחוץ לגבולות האקדמיה של המחקר הטהור, אז כמובן לי באופן אינטואיטיבי, יש רצון להגיד גם כמובן מה שקורה באקדמיה, הוא מאוד מאוד מתלכלך במציאות, אולי קצת פחות, ואני גם אגיד עוד משהו אחד שעלה בדעתי, וזה שהדברים לא מתחילים באקדמיה, כן יכול להיות שהם מסתיימים שם, יכול להיות שזה פשוט מסלול מקביל, אז אם אני מבין אותך נכון, חינוך היסטורי זה כל מה שעוסק בזמן, כמו שהגדרת את זה, ובעבר בתוך החברה, בתוך התרבות, וזה יכול להיות מה שדברים מאוד פורמליים, כמו ללמוד היסטוריה בבית הספר, וזה יכול להיות דברים, ופרקטיקות, ודינמיקות, שמתרחשות במרחב הציבורי, אולי תוכל לתת כמה דוגמאות? שנרגיש שזה לא רק שיעורי היסטוריה.

נמרוד: כן. אז קודם כל אני לגמרי מסכים איתך, שהזירה האקדמית היא אחת הזירות, שבתוכה מתקיים חינוך היסטורי, מסוג מסוים, והיא זירה מאוד מעניינת, וכמו שאתה אומר, כמובן נכון, היא לא זירה נקיה פר אקסלנס (מובהקת), אבל היא מחויבת לאיזשהו סט כללים מדעי, חשיבה מסוג מסוים, כלים מסוימים, צורת פרזנטציה מסוימת, שבאופן כללי אפשר לומר שהיא מדעית. ברגע שההיסטוריה יוצאת מהאקדמיה, היא לא מחויבת לכללים האלה, במובן הזה, אם אני אלך, לאם אני אצפה בסרט קולנוע, איזשהו דרמה היסטורית, או אצפה אקרא רומן היסטורי, אני לא אשפוט אותו באותם הכלים, כי מראש הכותב, הכותבת, המחזאית, התסריטאית, לא מחויבים לאותו סט כללים, ויש להם איזושהי חירות, לשחק רגע עם האופן שבו העבר מעוצב, מוצג, ולכן גם המשמעות שלו מעוצבת בצורה קצת אחרת. כדוגמאות, אני חושב שמהדוגמאות ה אולי רלוונטיות, יש את הדוגמאות ה אולי יותר טבעיות, שזה קולנוע, מוזאונים, אני חושב שאחד הדברים המעניינים שקורים בוודאי בעשורים האחרונים זה במרחב הדיגיטלי, אם זה קבוצות עניין כאלה ואחרות, שהמרחב הדיגיטלי מאפשר להם להתקבץ יחד, שיש להם איזשהו מוקד עניין היסטורי, קבוצות שמתעניינות באירוע ספציפי, או שפשוט מתעניינות בהיסטוריה, אבל זה לוו דווקא, בדרך כלל זה לא היסטוריונים, שעוסקים בזה בצורה מדעית. ויקיפדיה.

אמנון: ברשתות החברתיות אתה מתכוון אוקי.

נמרוד: ברשתות החברתיות, נכון ברשתות החברתיות ויקיפדיה היא זירה מאוד מעניינת, שקולגה שלנו, ד"ר שרון גבע, חוקרת ומראה דברים מאוד יפים, על איך שם מתעצב, מתעצבת תמונת עבר, כזו או אחרת, ועל מנגנוני הידע שיוצרים את התמונה הזאת. נכון מאוד. נכון מאוד.

אמנון: אגב הקושי בויקיפדיה, אני שנייה רק מתפרץ, הוא באיזשהו אופן, שויקיפדיה מבטיחה לנו משהו קצת כמו האקדמיה, כלומר להגיד את האמת, בצורה מאוזנת, ובצורה מדויקת, ושם, כלומר יש איזשהו חוזה מול הקוראים קוראות, שהוא יוצר חלק מהעניין, אבל גם חלק מהקושי, עם הרשת הזאת, או עם האתר הזה, כן אז אנחנו דיברנו על חינוך היסטורי באופן כללי, עם ככה, אבל אתה ספציפית התעניינת במחקר שלך, בנושא של הוראת היסטוריה בבתי הספר בישראל, ואני אגיד עוד, ועוד בצורה ספציפית בשנות ה-70 וה-80, לפחות את המחקר שלאחרונה, שפרסמת ביחד עם קולגה, למה עניין אותך, עניינה אותך הזירה הזאת?

נמרוד: כן, אז קודם כל באמת הזירה מדובר, אני שמח שככה מדברים, במונחים מדובר בעוד זירה, כלומר הוראת היסטוריה בבתי ספר היא עוד זירה, שבה מתקיים חינוך היסטורי, היא באינטראקציה, היא מאוזנת על ידי, ומזינה זירות אחרות, כמו המרחב הציבורי, ואפילו האקדמיה, ודאי משרד החינוך. בנוסף, זו זירה מרכזית, זאת זירה שהיא בניגוד אולי לזירות אחרות, היא זירה שבה בגדול כולם עוברים במערכת החינוך, כולם עוברים בחינוך היסטורי מהסוג הזה, ובנוסף זה זירה, אולי באופן קצת יותר פרגמטי, פשוט זירה שיש עליה לא מעט מחקר, ואפשר כבר להיכנס לתוך איזושהי היסטוריוגרפיה, לתוך איזשהו עשייה אקדמית, שהיא כבר שוקקת וחיה, אפשר ללמוד, אפשר לנסות לתרום, ולכן זה המקום שאני נכנסתי אליו. כן.

אמנון: ואני מבין שעניינה אותך אבל פרספקטיבה מסוימת יותר מאחרות, פרספקטיבה שקצת פחות עסקו בה במחקר, וזה זו הפרספקטיבה של המורים והמורות להיסטוריה, בתוך ההקשר הזה, אז אתה יכול קצת לספר על זה?

נמרוד: כן, נכון, בעצם המחקר אם אנחנו הולכים שוב למושגים היסטוריוגרפיים, המחקר על ההיסטוריה של הוראת ההיסטוריה בישראל, או במילים אחרות איך לימדו היסטוריה בבתי ספר לאורך השנים, מתמקד בדרך כלל ברובד של תוכניות הלימודים, מדיניות חינוך, פוליטיקה, והדברים שמאחוריהם. ספרי לימוד אלה החומרים, וזה הרובד שבו בדרך כלל שם נעשה המחקר שוב, מחקר שוקק מעניין, אני חושב שהוא בעל ערך רב, הרבה פחות מדובר על אותה השאלה, איך נלמד, איך נלמדה ההיסטוריה בבתי ספר בישראל, מנקודת המבט של המורים והמורות, המחקרים שעוסקים בנקודת המבט הזו, הם בדרך כלל מחקרים שהם לא היסטוריים, היינו מחקרים בני זמננו שמבוססים דווקא על ראיונות ועל צפייה, אולי בשיעורים, ואותי עניין רגע ללכת בכל זאת אחורה, למחקר היסטורי, אבל כן לעשות אותו בנקודת המבט של המורה והמורה, מתוך נקודת הנחה שמבוססת שוב במחקר, והיא די אינטואיטיבית, אני חושב לנו, ודאי שעוסקים בהכשרת מורים, שבסופו של דבר המורה והמורה הם אוטונומיים, יש להם איזושהי מידה של אוטונומיה גם בתוך מערכת, שהיא מאוד ריכוזית, ואולי מוכתב מבחוץ חומר הלימודים, וכן הלאה, בסוף המורה והמורה הם סוכני שינוי, שיכולים לפרש, לעשות, לפעול, ללמד, בצורה שהיא דווקא אחרת, ולכן הם יכולים לתת נקודת מבט אחרת, מעניינת, על מה קורה בפועל, איך בסוף נלמדת הוראה, איך נלמדת היסטוריה בכיתות עצמן. נכון.

אמנון: שכנעת אותי, כמובן. לדבר על החשיבות של להבין את נקודת המבט של מורים ומורות משנות ה-70, אבל כמובן שאחד הקשיים שעולים כאן זה איך אנחנו מוצאים את הנקודת מבט הזאת, כי הכלים שדיברת עליהם קודם, או החומרים שהזכרת קודם, שזה אומר תוכניות הלימוד, ספרים, מדיניות של משרד החינוך, חוזרי מנכל, וכל הדברים האלה, הם יחסית פשוט להגיע אליהם, איך אתם, אתה ופרופסור עמוס הופמן, שערך איתך את המחקר, איך אתם הגעתם לנסות לפענח את נקודת המבט האמורית בהקשר הזה?

נמרוד: נכון, אז באמת יש כאן, ואולי גם זה רגע קצת על המנגנונים, שבסוף איתם מייצרים מחקר, בסוף אנחנו תלויים במה יש, ובאיזה חומרים זמינים לנו, וחומרים שלא זמינים לנו, זה כנראה איזושהי פיסת עבר שתישאר עלומה, ולא ידועה. אז באמת השלב הראשון היה לנסות רגע לחפש התייחסויות של מורים להיסטוריה, מורים ומורות כמובן למקצוע שלהם, ולתוכנית הלימודים, ולמה קורה רגע בתחום שהם עוסקים בו, שנות ה-70 וה-80 כאמור אז השלב הראשון היה לגשת כרגע לארכיונים, ויש כמה וכמה ארכיונים בארץ, אני התרכזתי

בעיקר בארכיון המדינה, ובתיקים הרשמיים בעיקר של משרד החינוך, למרות שזה מדי פעם מפוזר בלשכת שר כזה או אחר, אבל היום, אגב המנועי חיפוש הדיגיטליים, יש על זה ויכוח מאוד גדול כמובן על סגירת הארכיון, לא ניכנס לזה אבל יש לפחות בשביל איזושהי בדיקה ראשונית, כדי לראות איזה חומר קיים, יש איזשהו יתרון שאפשר רגע לחפש ולעבור על המסמכים האלה, יחסית במהירות, באופן דיגיטלי, ולראות שיש, סליחה יש לא מעט, התייחסויות לאיזשהו קורפוס, בכל זאת אפשר להרכיב איזשהו קורפוס של מקורות, של מורים ומורות שכותבים, הם כותבים מכתבים, הם כותבים איגרות כאלה ואחרות, אם זה לשר החינוך, ואם זה לרכזי המקצוע, ואם זה למפקחים מקומיים, והמסמכים האלה הרבה פעמים מגיעים לאותם תיקים בארכיון המדינה, ואת המסמכים האלה חיפשנו, את המכתבים האלה, את המורים והמורות שרגע מגיבים למה קורה סביבם. במקביל ערכנו גם כ-10, 15 ראיונות עם מורים ותיקים, מורים שלימדו בשנות ה-70, פה יש את האתגר של היסטוריה בעל פה, וזיכרון בהיסטוריה, ודברים כאלה אבל בסופו של דבר מחקר ספציפי הזה כמעט ולא נשענו על הרעיונות עצמם, אם כי שוב אני חושב שבהחלט אפשר, זה מקור לגיטימי שאפשר לעבוד אתו כן.

אמנון: אז זה מאוד אופייני כמובן להיסטוריונים, להקדיש דקות ארוכות, ולחשוב על איך מצאנו את החומר, ומה עם החומרים, אז בוא נעבור למשהו, שהוא שאולי יעניין בכל זאת לא רק היסטוריונים היסטוריוניות, מה גיליתם?

נמרוד: מה גילינו? אז אחד הדברים שהיו מעניינים בעיני, ושוב זה בהתייחס לאותו דיון אקדמי שאני מנסה להיכנס אליו, ולתרום לו, המחקר על הוראת ההיסטוריה בישראל לאורך השנים, זה שהמורים והמורות קודם כל יש להם תפיסה מקצועית, ותפיסה של ההיסטוריה ושל הזמן שבו הם חיים ועובדים, שמשפיעה על האופן שבו בסוף הם ילמדו את החומר, ואם להיות יותר קונקרטיים, וזה אולי טיפה אפילו יותר מפתיע, זה שהרבה פעמים מצאנו בשנים האלה, שדווקא מכיוון המורים והמורות מגיעה איזושהי התנגדות, לשינוי תכנית הלימודים, יש פה אולי קצת טעון במושג, של לפתוח אותה כי אפשרי, זה לא לפתוח, אבל התנגדות לפתיחת תכנית הלימודים, ניסיון להכניס אולי דברים חדשים, להתרחק כרגע מהנרטיב הקנוני, המוכר, הלאומי, שהיה דומיננטי ביותר, במידה רבה, הוא עדיין דומיננטי אבל בוודאי עד התקופה הזאת, והמעניין הוא, שבדרך כלל אנחנו רגילים, או רגילים לקרוא ולחשוב, שדווקא מעצבי המדיניות, והרובד היותר מקצועי, הם היותר שמרניים, הם מתנגדים לשינוי, ולנטישה או לא נטישה, להתרחקות, אנחנו מדברים פה על הנטישה בכל מקרה, אבל התרחקות רגע מהקנון, ופה אנחנו רואים ברגע הזה איזשהו ניסיון כלשהו, ושוב אני לא רוצה, אבל איזשהו ניסיון כן להתרחק, לחשוב מחדש, וההתנגדות מגיעה דווקא מהמורים והמורות, שאומרים אולי לא, אולי זה לא רעיון, טוב נכון.

אמנון: אוקי, אז תן לי רק את מה שאמרת ככה, כדי שזה יהיה ממש ברור, אנחנו נוטים לחשוב על המערכת, כן, מערכת החינוך או גם מערכות החינוך כמובן, כדיקנית יחסית, או כשמרנית, לפחות שרוצה שכולם יאשרו קו עם הכללים שלה, שרוצה לדאוג למסרים, נגיד פטרויטים וכן הלאה, ומה שאתם מגלים במחקר בשנות ה-70, שהוא סביב בין היתר שסביב הפרסום של תכנית לימודים חדשה, בסביבות אמצע שנות ה-70, הנרטיב בהיסטוריה, הכוונה שדווקא לא מעט מורים ומורות, הם מאוימים מהרצון של ועדת המקצוע, של משרד החינוך, להפוך את ההיסטוריה לאיזשהו מקצוע, יותר שדורש מיומנויות, יותר חשיבה, ביקורתית דברים כאלה, מה החשש של המורים והמורות שמצאתם?

נמרוד: אז קודם כל, אני מסכים מאוד עם האופן שבו הצגת את הדברים, וניסחת אותם מחדש, אני רק אדגיש שהמשרד, עוד פעם המשרד, גם פה אני חושב שאחד הדברים שמצאנו זה שהמשרד, זה הרבה קולות, גם אם המשרד הוא לא קול אחד, וגם בתוכו יש לכאן ולכאן, אבל זה לא שאנחנו חושבים, או מצאנו במחקר שהוא פחות ריכוזי, כלומר הדברים בתקופה הזו בוודאי עדיין מוכתבים מלמעלה, מידה רבה, עד היום. מה שכן מצאנו, זה שכששם יש איזשהו ניסיון באמת להתרחק בתכנים, תכנית עצמה שעדיין תהיה מרוכזת ומוכתבת מלמעלה, להתרחק לרגע מהתכנים היותר נקרא לזה האמת הפטרויטים, הנרטיב הציוני היהודי, ששלט בכיפה, מ ככה שנות ה-50 המוקדמות, עד לאותה תקופה. ברגע שיש

ניסיון טיפה להתרחק, ולהכניס דברים כמו שאמרת חשיבה ביקורתית מיומנויות, ניתוח מקורות, קריאה בהקשר, ולצד זה להכניס, וגם זה מעניין, יש פה ניסיון מסוים, עוד פעם, מאוד צריך לא להדגיש יתר על המידה, וניסיון מסוים רגע להכניס יותר, מה שבהגהה כללית נקרא היסטוריה כללית, היינו היסטוריה שהיא לא בהכרח היסטוריה ציונית, או יהודית ארץ ישראלית, רגע להכניס היסטוריה אחרת לתוכנית הלימודים, 2 הדברים האלה, גם המיומנויות והחשיבה הביקורתית, והרגע התקשרויות ההיסטוריות, ולצידה רגע ניסיון לאזן טיפה בין ההיסטוריה המקומית נקרא לזה, להיסטוריה הכללית, נתקלים באיזושהי חשש גדול, והתנגדות שאם אני רגע מנסה, אפילו בשביל ככה להתחיל את השיחה, אם לא להקיף את כולו, איזושהי, איזושהו חשש רגע, שאם שזה לא הזמן להרפות את האחיזה, כלומר יש כאן איזושהו רגע, שבו דווקא הנוער, התלמידים עלולים, אם לא נקפיד דווקא על הנרטיב הזה, הציוני, הקנוני, הפטריוטי, אם לא נקפיד עליו, אם לא נשמר אותו דווקא עכשיו, אנחנו עלולים להביא לכותרת גדולה, "הולך ופוחת הדור", נוער שהוא יותר ניהיליסטי (מורד במסגרות) ככה על רקע תהליכי האמריקניזציה, נוער שהוא פחות ציוני. רגע על רקע תהליכי גלובליזציה, ואולי הגעה יותר למרכז הבמה של הסכסוך הישראלי פלסטיני. נוער לא יהיה מחויב, או שאנחנו דור המורים, היינו מחויב למדינה, לאומה, ולזהות הלאומית, משם נובע איזושהו חשש, שבתורו יוצר איזושהי התנגדות, שבתורה יוצאת איזושהי, למרות התוכנית הוראה שהיא עדיין ההוראה הזאת.

אמנון: נמרוד, אתה יכול כדי שככה קצת לסבר את האוזן, ושהדברים יהיו יותר מוחשיים, לתת דוגמה למכתב אחד או שתיים, כזה ששלח מורה או מורה, מתוך תחושת בהילות ודחיפות לשר החינוך, או לאיזושהו גורם אחר.

נמרוד: בשמחה, כן, יש לנו כמה דוגמאות טובות, הנה אחת ככה שאני חושב תופסת את הכול בכמה שורות, וביוני 74, כותבת רכזת מקצוע היסטוריה, באחת מחטיבות הביניים מרכז הארץ, לשר החינוך והיא כותבת כך: "בשנים האחרונות, בעיקר בעקבות מלחמת יום הכיפורים, נתגלה נגע נורא שניתן לכנותו ופועם, ככה הגרשיים "תסמונת שנאה עצמית" הנגע פושע בקרב הנוער ואוכל כל חלקה טובה, נורא הוא כשאינו מאמין במלחמתו שלו כאן בארצו, כשהוא שואל מה זכותו על האדמה עליה הוא יושב, הוא מחפש צידוק משפטי וקושאנים, (מסמך המעיד על בעלות על קרקע) מפני שאינו יודע דבר על עברו הקרוב, אם לא נעשה משהו בקרוב, נעמוד בפני בעיות חמורות" סוף ציטוט. כלומר ממש בתוך כמה מהשורות האלה, יש את ה, גילו שלכל, גם מלחמת יום הכיפורים, גם החשש הזה, רגע שההתרחקות של הנוער מהעבר הקרוב והרחוק שלו, עלולות להיות לו תוצאות חברתיות פוליטיות קשות, ושהפתרון מצוי בהוראת ההיסטוריה הזו יתכן.

אמנון: ואני מעז להוסיף, אולי בצורה לא מודעת, גם המורה הזו בעצמה, אולי כבר לא לגמרי בטוחה שכל הדברים שהיא האמינה בהם, וגדלה אליהם, עדיין נכונים, ופשוט כל כך מאוימת מזה שהיא משליכה את זה על התלמידים.

נמרוד: יתכן, כאמור התפיסה שם של האנשים שאיתם בעצם עבדנו, המורים והמורות, היא באמת שהעולם מאוד מאוד משתנה, וכבר לא לגמרי ברור, שמה שהיה הוא גם מה שהינו, בוודאי מה שיהיה נכון. כן נכון.

אמנון: אוקי אז ככה קודם כל הערה אחת היסטורית שנראה לי שבמובן מסוים אומרים שההיסטוריה לא חוזרת על עצמה אלא רק מתחרזת, או רק דומה לפעמים, אבל אנחנו באמת מזהים מה שנקרא בכל דור ודור, כמעט שהדור המבוגר, אומר, אוי תראו את הנוער, מה יהיה, מה יהיה אלינו, איך תהיה המשכיות, אז מעודד שוב לראות את זה קורה גם בשנות ה-70 ובסוף הנוער, אני לא יודע אם הוא הולך דווקא לכיוונים טובים, אבל כנראה שלא כל העסק מתפרק, וזו תחושה ככה שחוזרת על עצמה, כמו שאמרת, בהמון מקרים שונים בהיסטוריה, אבל מה שאני כן רוצה פה, זה טיפה שניכנס לתוך העומק של שנות ה-70, כי קורים שם דברים מאוד מאוד ספציפיים, אנחנו מדברים בגדול, אחרי על תקופה שאחרי מלחמת יום כיפור, שהיא נקודת שבר, או לפחות נקודה שמאלצת אירוע, שמאלץ לבחון מחדש כל מיני הנחות יסוד. אנחנו מדברים כמו שאמרת על תרבות ששוברת שינוי,

מתרבות שיותר עם גוון סוציאליסטי, נגיד לכיוון יותר קפיטליסטי, בהשוואות אמריקניות, אז יש פה איזה שינויים שככה יכולים להיתפס כמאיימים, ואולי ליצור נתק יותר, באמת בין דור צעיר לדור מבוגר יותר, והדבר הזה אני מבין משתקף במכתבים אלה, שמצאתם בארכיון, שצריך להגיד, מן הסתם, הם מאוד מעניינים, הם לא בהכרח מייצגים, כי זה בעצם מי ששולח אותם, זה אלה מורים ומורות, שמטבעם כנראה יותר מעורבים, יותר עם ביטחון עצמי יותר, מעזים להנכיח את העמדות שלהם, אבל עדיין משקפים מין הסתם משהו בתחושות, בשמיעת התחושה הכללית, כן.

נמרוד: נכון, כן אני מסכים, אני אתחיל רגע דווקא מהסעיף, באמת נכון, בחירת המקורות, ושוב אנחנו עובדים עם מה שיש, ולכן בהתאם גם צריכים לסייג או להגביל או לתחום היטב את המסקנות, ואת האמירה שבסוף יוצאת, ובהחליט זה נכון, זה גם ככה במאמר, זה משהו שאתה חייב להתייחס אליו כמובן, אבל בהחלט מדובר כאן במורים, שהם יותר נקרא לזה אפילו ברמה, ככה אכפתיים, בסדר הם הטריחו את עצמם רגע, לא רק לכעוס אלא גם לשבת, ולכתוב מכתב לשר, וזה לא רק מייל, זה גם כבר צריך לשבת ולכתוב, ולקנות בול, ולשלוח נכון, אבל באמת יש כמות, והיא מגיעה ממגוון די רחב של בתי ספר, כלומר אנחנו כן הצלחנו לראות שזה תופעה יחסית רחבה וגדולה, ראינו גם וגם, זה מופיע רק ברגע שאפשר להידרש ניואנסים. ראינו גם קולות אחרים, גם פה השטח איננו או המורים אינם המורים, יש ויש קולות אני חושב, שאחד הדברים אולי, אם אני חוזר רגע כמה שעות לאחור, אחד הדברים המעניינים שבסוף יוצא מבחינתנו, זו תמונה יותר מורכבת, רגע לא של המשרד נגד המורים, או המשרד מול המורים, אלא יש פה משהו יותר מורכב ב-2 הזירות האלה בנפרד, ובאינטראקציה ביניהם, אם אני חוזר עכשיו לעניין רגע של שנות ה-70 עצמן, לשנים כן הרוח גורל בחברה הישראלית, קורים שם הרבה מאוד דברים אני מניח, כמו שקצת הולך ופוחת הדור, אפשר להגיד את זה על כל עשור, או על כל תקופה, אבל מלחמת יום כיפור היא קו שבר מאוד גדול, זה עולה במחקרים בערך על כל דבר שקורה בשנות ה-70, מי שחוקר את החברה הישראלית-מתייחס למלחמה הזאת, מי שחוקר טכנולוגיה, מתקשר למי שחוקר צבא-מתייחס למלחמה הזאת, מי שחוקר חינוך - מתייחס למלחמה הזאת, קו שבר מאוד גדול, והוא אולי אם הייתי צריך ככה לשקול את הדברים מבין הגורמים, אולי הוא הגורם הכבד ביותר שמשפיע רגע על החשיבה ההיסטורית, על התודעה ההיסטורית של המורים והמורות, אולי יותר מאשר על התלמידים. מורים ומורות רבים נדרשו, יצאו למלחמה הזאת, לחמו במלחמה הזאת, חזרו מהמלחמה הזאת, בעוד שהתלמידים היו במקום אחר. אני לא יודע זאת ספקולציה, אבל בלי ספק המלחמה עצמה היא דבר גדול שנות ה-70 גם שנים של שינוי חברתי מאוד גדול, עם הגעה לקדמת במה של המחאה, מה שנקרא המחאה המזרחית, מהפך 77 כבר מבטא אותה פוליטית, אבל הוא בעצמו איזושהי נקודת שינוי, לא יודע אם שבר או משבר, שינוי בלי ספק, נקודת התייחסות וכן וההתרחקות הזאת, רגע מתקופת הקמת המדינה יש פה כן חילוף של דור, אולי אפילו קצת יותר, זה כבר לא דור 48 ויש כאן איזושהי התרחקות. החוקר הסוציולוג ברוך קימרלינג מדבר על זה, מראה מאוד יפה איך בשנים האלה, ההתרחקות ודעיכת הלהט הציוני, ככה מפנה מקום לדברים אחרים, זה השפעות של אמריקניזציה, ועם דברים אחרים, אפשר להוסיף לזה תרבות פופולרית, טלוויזיה, ודברים תקשורת, ודברים כאלה, אלה דברים שכן יוצרים שינוי גדול, והמורות מסתכלים החוצה מהכיתה, ואומרים העולם משתנה מהר, ובכזה קונטקסט התפקיד שלנו כרגע הוא להיות החולייה שדואגת שיישאר קשר עם העבר. העולם משתנה מהר, וזה קצת אצלי לפחות, תוך כדי המחקר הפריע קצת לתקופה של היום, שנחשבת כל הזמן לדבר שתמיד אומרים לתקופה של שינויים גדולים, העולם כל היום משתנה, מה שהיה הוא נכון, לא יהיה נכון מחר, לא יודע אם זה אותו דבר, אבל הייתה שם גם הרגשה כזאת, הרגשה כזאת שרגע הכול משתנה ומהר ומישהו, צריך רגע לשמור על הקרונות קשורים לקטר. נכון.

אמנון: כן, ומעניין שבאמת נקרא להם סוכני החינוך ההיסטורי, שפה אנחנו מדברים על מורים ומורות, ואפשר לדבר על עוד סוכנים, בהקשר של חינוך היסטורי, מעניין שהם מרגישים שהאחריות מוטלת אליהם בהקשרים האלה, וזה מחזיר אותי לדברים, שקצת עסקנו בהם גם בכמה מהפודקאסטים הקודמים, וזה האופן שבו בעצם מקצוע ההיסטוריה מתעצב במאה ה-

19, מתמסד במאה ה-19, כבעצם כלי מרכזי, בניסיון של המדינה לכונן זהות לאומית ציוד פטריוטית, ומלכתחילה הוא הוקם בעצם כאיזשהו תחום שיש לו 2 נטיות, שקשה מאוד לשלב בניהם, הראשונה האוריינטציה הפטריוטית, השנייה האוריינטציה הביקורתית האוניברסליסטית (עולמית), שרוצה להיפתח לעולם, שרוצה להראות שבני אדם, הם יצורים שיכולים לנהל חברות מאוד מאוד שונות זו מזו, ותמיד התחושה שלי כשאני עוסק בתחום זה, שאנחנו קצת סכיזופרנים מפוצלי אישיות מהבחינה הזאת, שאנחנו רגל פה רגל שם. יש כאלה שמעדיפים את הרגל הזאת, ויש כאלה שאת הרגל השנייה, אבל איכשהו אנחנו אף פעם לא הולכים בכיוון אחד ברור, לפחות לא ברמה הקולקטיבית כן, ונראה לי שזה זה מרגיש לי קצת, זה זאת אומרת מושכים לכיוון אחד, ואז יש תגובת נגד לכיוון השני, ונשמע שתגובת נגד של חלק לפחות מהמורים והמורות להיסטוריה בשנות ה-70 הייתה לחזור, אוקי להיסטוריה ככלי להנחלת הפטריוטיות.

נמרוד: כן, קודם כל אני מסכים איתך מאוד. ההגדרה הזו של הסכיזופרניות הזאת, אני מאוד מתחבר אליה, שוב, אני אתחיל מהסעיף, הרגע אני לא יודע עד כמה זה לחזור להיסטוריה ההיא הלאומית, כי מעולם היא לא ננטשה, אני חושב שעוד פעם מה שהייתי רוצה לומר, אולי במאמר או בטקסט הזה, או במחקר הזה, זה שלרגע הייתה אפשרות אבל היא לא באמת נלקחה, היא לא באמת נעשתה, כלומר לא באמת ננטשה, אפילו התרחקנו יתר על המידה מה, מאותו נקודת מוצא, אבל כן יש קליעה. נכון.

אמנון: הנקודת מוצא, שלימוד ההיסטוריה בבית ספר צריך לשרת את המדינה ואת הזהות הלאומית,

נמרוד: נכון, מה שהיה מוקדם בריש גלי, ובן ציון דינור שר החינוך הראשון שגם היה היסטוריון בעצמו, זה ממש ראה את זה ככה ביחד עם בן גוריון, בתקופת עיצוב המדינה ומדיניות החינוך, ממש לראשונה, וזה מאוד ברור, כלומר ההקשר. בוא ברור מנסים רגע ליצור איזשהו קולקטיב חדש, לאום, בין היתר צריך לתת לו עבר ומורשת, ודברים שאנחנו מכירים, כאמור מהמחקר בעיקר על המאה ה-19, עם הולדת הלאומיות האירופאית, אבל הוא נכון גם על הציונות, וגם על הולדתה של מדינת ישראל כמדינת לאום עצמאית, ולרגע היה בשנות ה-70, איזושהי התרחקות ראשונה מהמקום הזה, שאפשר לחשוב אחרת, אבל זה לא באמת קורה. בסוף לגבי הסכיזופרניה הזאת, אני חושב שזה מעניין מה שאתה אומר, כי באמת יש פה מצד אחד, בחירה טבעית כמעט בהיסטוריה, כמכוננת זהות לאומית, זה לכאורה המקצוע שהכי מתאים לזה, כלומר, אתה צריך לתת לעם, או לקולקטיב כלשהו עבר, זהות משותפת, היסטוריה, זה הזה ברור מאליו, שזה מקצוע המתאים לעשות את זה, מצד שני, המקצוע הכי פחות מתאים לעשות את זה, כי בדיוק מכל הסיבות שאמרת, היא בעצם מראה לנו כמעט את ההיפך, וזה מאוד מעניין, לא יודע זה איזושהי שאלה שאני מגלגל קצת עם עצמי, כשאני חושב על באמת הוראת היסטוריה בבתי ספר, כי בהרבה זירות של חינוך היסטוריה אחרות, אין את הסכיזופרניה הזאת כל כך בצורה בוטה, כלומר לצורך העניין, באקדמיה שדיברנו קודם, העניין של הזהות הלאומית משחק תפקיד, לפחות באופן רשמי, הרבה פחות חשוב, כלומר, אתה לא צריך לעשות את זה, אתה הרבה יותר מחויב לחלק היותר מחקרי, אקדמי, ביקורתי, לצורך העניין, בית ספר, שם לו מראש בהגדרת המקצוע בהגדרת מטרות המקצוע גם את זה, וגם את זה, ויש פה מתח, סכיזופרניה, ניגוד, אני חושב שיכול להיות פה גם חיבור, כלומר יכולת רגע...

אמנון: השלמה כלומר בין שני הקצוות.

נמרוד: כן, היכולת רגע לכונן דרך ההיסטוריה זהות, שהיא בכל זאת זהות אישית, מקומית, לאומית, אולי גלובלית, ומצד שני שהיא אף פעם לא תהיה זהות יציבה, כי אתה כל הזמן נדרש לבחון אותה בעין ביקורתית, כלומר אתה, זה בעצם תהליך של בנייה, ולא לא ריסוק, אבל בנייה ופירוק כל הזמן, לא יודע אם זה איזשהו, משהו שאם זה לא יודע, אם זה מאוד, אם אפשר לחיות ככה, אבל אני אומר אולי זה הדרך לשלב בין 2 הדברים, שכמו שאתה אומר בעצם לא מאוד מתחברים, כן.

אמנון: אז בוא נזרוק אותך ככה קצת להווה, אם זה בסדר, אותם שאלות שאתה עוסק בהן פה, אבל קצת מה דעתך לגבי מצבנו היום, מה שנקרא שאלה אחת שככה אפשר לשאול, יש מתנהלים לא מעט מאבקים, סביב מה ילמדו בהיסטוריה, פעם בכמה יש איזושהי סערה, גם באזרחות כמובן, אבל פה אנחנו עוסקים בהיסטוריה, ולמשל אחת הביקורות של אנשים כמוני, זה שיותר ויותר מהאנרגיה ומהשעות בהיסטוריה הולכות לכיוון של היסטוריה יהודית וישראלית, פחות ופחות היסטוריה עולמית, מה שמחזק את הצד שקראנו לו הפטריוטי, ומרחיק את האפשרות של מבט פותח עיניים, אפילו אני לא אגיד ביקורתי, משהו אנתרופולוגי יותר, של אוקי בכל מיני מקומות קרו כל מיני דברים שונים, אנחנו לא לבד פה, ואני על הרקע הזה תוהה, יש בכלל עדיין חשיבות למה אנחנו לומדים, מה אנחנו, מה צעירים, נערים צעירים, נערות, לומדות בשיעורים בהיסטוריה בבית הספר? זה בכלל חשוב? מישהו עוד מקשיב? מישהו עוד כותב? מישהו עוד ניזון ממורים להיסטוריה? או שאולי אנחנו בעצם מדברים, על דברים שחשובים לנו כהיסטוריונים, אולי כאנשים שעוסקים בהיסטוריה, והיו חשובים אולי פעם, שהקימו מדינות לאום, והיום הם בגדר לא רלוונטיות לתרבות.

נמרוד: כן, תראה זאת שאלה טובה, שאם מסתכלים על, אם מסתכלים על השטח, על פניו נראה שהתשובה היא שאין לזה באמת איזושהי משיכה, או אפילו הצדקה, אני לא יודע, אני אנסה רגע להוריד, להסיר את הכובע של ההיסטוריון, שבאמת אכפת לו מהמקצוע הזה, באמת ובתמים, בשביל זה הוא קם בבוקר, נראה שפחות תלמידים ותלמידות בוחרים להרחיב את המקצוע הזה, ואולי ללכת אחר כך, אני לא מכיר בדיוק את הנתונים, אבל דוח האחרון שקראתי לפני כמה שנים, הראה ירידה ברורה, בעניין של תלמידים ותלמידות, ואחר כך גם סטודנטים וסטודנטיות, לעסוק במקצועות האלה, נכון.

אמנון: ברוב בתי הספר, צריך להגיד, גם אין לדעתי מגמה 5 יחידות נגיד בהיסטוריה.

נמרוד: נכון, ויש גם מראש צמצום של השעות האלה, כלומר אם אנחנו מסתכלים רגע, אולי תיכף נדבר על הרפורמה, שאולי משהו קצת אחר, אבל אם אנחנו חושבים על 5 יחידות מתמטיקה, וכן הלאה, הציבוריות הישראלית לא מדברת. ממשרד החינוך ועד הורים ותלמידות תלמידים, זה לא מה שחשוב, לא נראה שזה מה שחשוב לחברה הישראלית, שעות מצומצמות, הלימודים עם הם מקבלים פחות מקום, והמקום שהם מקבלים זוכה לפחות עניין. למה זה? יש המון סיבות, אבל אני חושב שזה שבסופו של דבר, כשאני פוגש אנשים, שואלים אותי מה אני עושה, אני אומר היסטוריון, זה אז הרבה אנשים מגלים, מה באמת? איזה יופי. וזה נורא, כן בדיוק. אכן.

אמנון: תמיד רציתי, גם נכון, אתה גם שומע את זה הרבה: "זה החלום שלי, הכי אהבתי את זה בבית ספר"

נמרוד: אבל תראה, המוזאונים מלאים, ואנשים הולכים לאתרים היסטוריים, מארכיאולוגיה ועד כאלה ואחרים. סדרות היסטוריות זוכות בסך הכול עניין. כלומר יש איזושהו עניין, כלומר עניין בעבר, מבחינת הציבור, יש עניין בהיסטוריה, אולי חלק מהעניין בזה אתה צודק, שחלק לפחות מהעניין הוא, שהנרטיב הלאומי הקנוני הזה כבר לא מדבר לחברה, שכבר לא נמצאת שם, וההיסטוריה הזאת היא לא מאוד רלוונטית, ולא מאוד מדברת...

אמנון: אני אוסיף אולי עוד משהו למה שאתה אומר, יכול להיות, אף על פי שהחברה הישראלית לתחושתני לפחות, ב-2 העשורים האחרונים כן הלכה באופן כללי לכיוון "לצופף שורות" מה שנקרא, סביב רעיון המדינה היהודית, נגיד גם והדמוקרטיה, אבל במיוחד היהודית, אז יש פה איזה תחושה של חברה שאיבדה את הזהויות שלה, כן הבסיסיות, אבל אולי מה שאיבד לגמרי מהכוח שלו זה הדיבור בקול אחד, הדיבור, ההוראה הסמכותנית, שמספרת לנו מה היה, זה משהו שכל כך מתנגש עם התרבות היום, דיברת על ריבוי של סדרות, ריבוי נקודות מבט, לגיטימציה להמון נקודות מבט, ואני לא יודע עד כמה עדיין בשיעורי היסטוריה ככה לומדים, אבל התחושה שלי שלפחות, הספרים עדיין במידה רבה הם כאלה, ואני מניח שגם ההוראה אז יכול להיות שגם פה יש איזה התנגשות, שגורמת לזה להפוך להיות דינוזאור אנכרוניסטי, ובהקשר הזה, אני רוצה לשאול אותך, על הרפורמה המאוד מאוד טרייה, שהתבשרנו עליה על ידי שרת החינוך יפעת שאשא ביטון, הרפורמה על

מקצועות המח"ר, מה שנקרא, שזה אומר מקצועות מדעי הרוח ואזרחות, בתוך בתי הספר, כשאני רק אגיד במילה, אתמצת תמצית הרפורמה, אומרת אין יותר מבחני בגרות בנוסח הקלאסי הישן, יש עבודות חקר של 2 או 3 תלמידים ותלמידות יחד, שתהיה איזושהי בקרה על הערכה שלהם, וכן הלאה, והרעיון הוא שלרב תחומיות, כלומר לקחת איזושהו נושא, ולחקור אותו מ-4 נקודות מבט של מקרא, של היסטוריה, של ספרות, ושל אזרחות, מה דעתך על הרפורמה הזאת?

נמרוד: שאלה מאוד טובה, כי גם זה ממש הופך לשיחה בין שני אנשים, שפשוט זה נורא אכפת להם, כלומר אין לי איזושהי, אין לי את הפרספקטיבה ההיסטורית, ואת הרגע את השקט לבנות את הקונטקסט, ולבחון באופן ביקורתי כלומר אני בתוך זה, ביחד עם כולנו, אז זה ככה דעה והתרשמות, אבל על פניו, אני רגע לוקח רק את השפה, אני לא מכניס פנימה את הפוליטיקה, ואת התקציבים, ואת המין הפה אל החוץ, אני רגע לוקח רק את האמירות עצמן, אני חושב שיש כאן הם אמירות מעניינות, הם אמירות חשובות בכמה מובנים, אחד זה רגע 2 רגליים האלה של רפורמה, כי רפורמה רחבה יותר שכוללת עוד דברים כאלה ואחרים, את רובם אני אגב לא מתמצא בכלל, אבל אני אומר בוא ניקח את 2 הרגלים האלה של הביטול בחינות הבגרות, והרב תחומיות, אני חושב שדברים שהם מצוינים, כלומר דברים שבמידה רבה אנחנו מדברים אליהם ורוצים בהם כבר המון זמן, ואנחנו יודעים שבחינת בגרות, בוודאי בחינת בגרות חיצונית, היא איננה הדרך להעריך, היא איננה הדרך להוביל את הלמידה, אם מדברים רגע על הערכה מעצבת למידה, היא איננה הדרך להוביל את למידה של המקצועות האלה, היסטוריה לא צריכה להבחן לבחינת בגרות כזו או אחרת, על אף הדברים, ובאמת דברים גדולים חשובים יפים מהפכנים בפני עצמם, שנעשים במערכת החינוך במשרד המפמ"ר, בשנים האחרונות, אף אל פי כן אני חושב שהמודל הזה הפורמט הזה של בחינה, הוא לא מודל שמתאים, בניגוד לעבודת חקר שזה כן מתאים, ולא רק בגלל העבודה עצמה שמזמינה חקר, אלא גם בגלל שהאינטראקציה הזאת רגע, בין מנחה לבין תלמידה שיוצרת איזושהו שיח, ומאפשרת רגע שיח מחקרי, שיח היסטורי, מאפשרת למידת היסטוריה טובה יותר. הדבר השני זה הרב תחומיות, אני חושב שמאוד קשה לנו כהיסטוריונים, לחשוב על היסטוריה לא כרב תחומית, כלומר אנחנו תמיד מתעסקים בהיסטוריה עם עוד משהו, אני כלומר עם היסטוריה וחינוך, אז אני צריך לדעת חינוך, ואם מישהו עושה היסטוריה חברתית, אז הוא צריך לדעת סוציולוגיה, וכלכלה, וכן הלאה, פסיכולוגיה, כלומר תמיד ספרות, תמיד נוגעים בעוד מקצוע, נורא מוזר לחשוב על המקצועות האלה כנפרדים, ואם אני חושב רגע על השאריות של המאה ה-19, שעליה מדברים תמיד, אז תמיד נוטים לומר תראו איך הכיתה מסודרת, באותו האופן גם החלוקה הדיסציפלינרית היא תוצאה של החלוקה הזאת, היא חלוקה היסטורית, והיא גם שארית שאולי הגיע זמן להיפטר ממנה, והדבר אולי המשמעותי ביותר, וגם מעורר החשד ביותר, אני חושב, והרפורמה הזאת זה האמירה הדי מהפכנית של משרד החינוך, שאומר אמרה את זה השרה, אנחנו מתחילים עם זה כי הביקורת הייתה כמובן אז למה לא בכל המקצועות, אמרה השרה כשפרסמה את אז, זהו גם היה קודם שאלה המקצועות החשובים, עכשיו עוד פעם, בהנחה שאני לוקח את הדברים כפי שהם ואומר, אוקי נניח זאת אמירה שמשרד החינוך לא אמר מעולם, בעצם יש כאן איזושהי קריאת עצמאות מצד משרד החינוך שאומר, תפקידי הננו להכשיר את המהנדסים שחסרים בה-טק, תפקידי הננו להכשיר חיילים וחיילות שהתגייסו לצבא, תפקידי הוא אם אני שם את המקצועות האלה במרכז, הוא להכשיר אזרחים ואזרחיות אינדיבידואליים חופשיים ברוחם, ביקורתיים ורחבי אופקים, זה מעולם לא קרה. מערכת החינוך תמיד התיישרה לפי המשימה ששמה בפניה החברה. שנות ה-50 זה לייצר פה חברה קוהרנטית וככה מונוליטית (מלוכדת), שנות ה-80 חברה מדעית, וגוונים מאוד ליברליים, יש פה איזושהי אמירה פתאום, שעומדת עשור מול כל החברה הישראלית, ומול כל מה שקורה, ואומרת לא אנחנו לא משרתים של אף אדון, אנחנו עושים חינוך, אם אני עוצר פה זה נשמע טוב, אבל העניין הוא שמהלך כזה, עם אכן זה המהלך דורש המון דברים שלא שמענו עליהם, כמו תקציבים, וכמו פיקוח, וכמו מדיניות חדשה, שחרור של תוכניות הלימודים, יכולת לערער על הנרטיב הקיים, נכון.

אמנון: ואפרופו המחקר שלכם, הרבה חרדה של מורים ומורות, שאומרים לא הוכשרנו לדבר הזה, אי אפשר אי אפשר לעשות את העבודות חקר האלה מהיום למחר, אפילו לא מהיום לעוד שנתיים שלוש. תלמידים ותלמידות היום לא קוראים כמעט, כל שכן, לא כותבים כמעט, איך אנחנו ניתן להם עבודה סמינריונית? שמהניסיון שלי, וגם אני מניח שלך, אפילו בתואר ראשון, לפעמים שני, זאת משימה מאוד מאוד כבדה עבור סטודנטים וסטודנטיות, אז יש פה איזה מין תחושה קצת של אוטופיה, שלא יהיה לה כיסוי בשטח, ועלולה להביא, להגיע להביא, לאיזשהו התפרקות מוחלטת של המעט שהוא עוד היה פה, מהצד השני, אני יכול להגיד שהתחושה שלי, באמת שמכיוון שתחום ההיסטוריה, ולא רק גם תחומים אחרים למדעי הרוח, הפכו להיות פחות ופחות רלוונטיים, ופחות מוערכים, וההוראה שלהם מבחינות הבגרות, נראות כלקוחות מתקופות אחרות, שבהם אולי זה עבד, אבל היום כבר ממש התחושה היא שלא, אז אין המון מה להפסיד, כלומר, אנחנו בנקודה נמוכה. יש הסכמה על זה פחות או יותר, ואם צריך ללכת באיזשהו כיוון, אז גם אני מסכים שרוב תחומיות זה אחד מהם, ולספר את הסיפור בצורה יצירתית, ובשיתוף פעולה, זה עוד דבר חשוב בעולם של היום, כלומר נראה לי שהעקרונות נכונים, אבל אז אני בכל זאת חוזר על משהו שגם אתה הזכרת פה קודם, יש את עניין יחסי הכוח, כלומר יחסי הכוח בין מקצועות המח"ר, לבין המקצועות האחרים, מתמטיקה, מדעים, אנגלית, לשון, עברית, שהם נחשבים יותר בעולם הגלובלי, ובעולם ההיפר-כלכלי הזה שאנחנו נמצאים בתוכו, ואז נשאלת השאלה האם זה לא מאוחר מידי? והאם זה לא נעשה בקונטקסט כזה, שבעצם רק נפגע ויהרוס את המעט שנשאר?

נמרוד: שאלה טובה, אני לא יודע, אנחנו לא יכולים לדעת, כמו שאתה אמרת אולי במילים קצת אחרות, המצב גם ככה כל כך גרוע, שהרבה יותר גרוע אם יכול להיות, אבל אני חושב שמה שאמרת לגבי הקונטקסט, הוא הדבר המאוד מאוד חשוב בו, כי הכול הולך נגד הכיוון הזה, ממש הכול, כל המגמות הולכות נגד הכיוון הזה, של נקרא איזה רגע לשים את המקצועות כהכי חשובים, הכי טובים, הכי נדרשים, הכי חינוכיים, נקרא לזה רגע, ולכן אני לא מאוד אופטימי, אבל אני לא חושב שיש בו הרבה מה להפסיד, ואני חושב שכן יש הרבה פוטנציאל, ואולי זה נקודה שנגענו בה קודם, בהקשר אחר, אבל במידה שבאמת סתם אני מדמיין פה איזה משהו, אני לא יודע אם זה נכלל ברפורמה, אבל יש פה איזה באמת רגע בתוך הסיפור הזה, שנקרא ביטול בחינת הבגרות, מגולם גם לצורך העניין איזשהו שחרור, רגע של תוכניות הלימודים, ולתת לבית ספר רגע לבנות איזושהי תכנית לימודים, שצומחת מלמטה, רגע בית ספר שנמצא בסביבה מאוד מאוד ספציפית, שיש לה את ההיסטוריה שלה, למה הוא עכשיו צריך ללמוד היסטוריה, ועוד פעם מאוד מאוד רחוקה, גבוהה ורחוקה, גבוהה במובן של רגע ברובד הלאומי, ופתאום צוות הוראה מקומי, יצמיח תכנית לימודים מקומית, שבנויה על מרעיונות ועד מסמכים, שנמצאים ממש ככה ממש ככה.

אמנון: אז אתה אומר שלשכונה של הקהילה, מה שמעסיק את הילדים, שהם במקומות שהם גדלו בהם.

נמרוד: ממש ככה, שהיא גם מאוד ייחודית במובן הזה של, יש להם גישה לבית ספר ולתלמידים, לבית ספר ולתלמידים גישה ייחודית למקורות, שהם אין להם, אין להם במקומות אחרים גישה אליהם, כלומר תצמח שם היסטוריה אותנטית אמיתית מקומית, עכשיו מבחינת ההכשרה, נקרא לזה רגע, אם אני רגע מדמיין את עצמי כפרופסור באוניברסיטה, שרוצה לקבל את התלמיד הזה בסוף, בתואר ראשון, אפשר לפתח את אותן יכולות של קריאה ואת קונטקסטואליזציה וניתוח מקורות, כלומר, פשוט על היסטוריה כזאת אין ההיסטוריה הלאומית, היא לא הפלטפורמה שעליה מפתחים את המיומנויות של החשיבה ההיסטורית, לחלוטין אפשר לעשות מיקרו-היסטוריה, והיסטוריה של תרבות חומרית, והיסטוריה בעל פה, והיסטוריה מקומית, ולפתח את אותן, ואפילו יותר כשירותיות היסטוריות, במובן הזה האיכות של הלמידה לא נפגעת, והיא הופכת להיות הרבה יותר רלוונטית, כשהיא צומחת מלמטה, אם נגיד זה כלול בתוך הרגע, הכותרת הכללית של ביטול הבגרות, אולי תהיה כאן איזושהי דחייה, של אותם אנשים שאומרים, אני מת על היסטוריה, אני מדבר על היסטוריה כל היום,

אני לא יודע, מפשפש בארון של ההורים, ושל הסבים והסבתות, ומוצא דברים אולי תהיה לזה דחייה משם.

אמנון: אני אוסיף את נקודת המבט שלי, כראש תכנית תואר שני בהוראת מדעי הרוח, בגישה רב תחומית, שהתחושה שלי לפחות, זה שיש פה איזושהי מטוטלת, אתה דיברת על כל מיני מטוטלות מהעבר, בתוך החינוך ההיסטורי, ואני אומר בכלל ביחס של התרבות למדעי הרוח, אני חושב שאנחנו נמצאים ברגע שבו באמת זרקו אותנו הצידה, כי החליטו שהעולם צריך להיות היפר-טכנולוגי, והיפר-יעיל, והיפר-גלובלי, ומי צריך את מדעי הרוח בתוך עולם כזה, אבל אני חושב שהמשברים שאנחנו נמצאים בפניהם, ושאנחנו חווים אותם, אם זה ברמה אתית, מול תופעות כמו מלחמה של רוסיה ואוקראינה, אם זה ברמה של אנשים שמתקשים למצוא משמעות לחייהם, כל מיני דברים כאלה, אני לא חושב שמדעי הרוח יכולים יישארו עוד הרבה זמן כל כך בצד, כלומר אני חושב שתהיה, שיהיה קאמבק במשבר האקלים, בוודאי משהו שדורש המון הענקת משמעות לדברים, וחשיבה איך האנושות מתמודדת, ולא אי אפשר לשים את מבטחינו באלגוריתמים, בשביל לפתור אותה נכון אז אם לוקחים בחשבון את כל הדברים האלה, אז אני אומר מצד אחד, תוך כמה שנים אני מאמין שבשנים הקרובות, אנחנו נראה איזושהי חזרה מסוימת של מדעי הרוח להיות רלוונטיים, ומצד שני מדעי הרוח עצמם צריכים לעבור שינויים מסוימים, כדי להתאים את עצמם לעולם החדש הזה, ואני חושב שהרפורמה הזאת היא צעד בכיוון הנכון, בהסתייגויות מסוימות שדיברנו עליהן, אז זהו זה, אתה ככה רציתי להוסיף את נקודת המבט שלי.

נמרוד: אני מסכים לגמרי, זה זמן טוב לחשוב רגע, על באמת לענות לעצמנו בכנות, למה צריך את זה, בסדר אני באמת סמוך ובטוח שנמצא תשובות טובות, אבל בוא רגע נעצור נסתכל כמו המורים והמורות האלה, שאצלי במחקר, נסתכל רגע החוצה, נראה מה קורה, ולמה צריך דווקא את המקצועות האלה, דווקא עכשיו, אני חושב שיש לנו תשובות מוכנות טובות, אם יש פה איזושהו רגע, של רגע של שעת כושר טובה, כי גם רגע מדיניות משתנה, ותאפשר את זה יכול מאוד להיות פה משהו מרענן וטוב.

אמנון: אז בתקווה יחד איתך, שנהפוך את המשבר להזדמנות. אנחנו נסיים כאן המון תודה נמרוד.

נמרוד: תודה לך. היה כיף, היה כיף, תודה רבה.

אמנון: בי להתראות.

נמרוד: להתראות תודה.

אוהד: "החוג ההיסטוריה" פודקאסט בהפקת המרכז לחדשנות ועיצוב למידה סמינר הקיבוצים מגיש: ד"ר אמנון יובל עורך: אוהד כץ